

Наталя СТЕЦЕНКО,
orcid.org/0000-0001-7465-0426

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри галузевого перекладу та іноземних мов
Херсонського національного технічного університету
(Херсон, Україна) NataStetsenko@ukr.net*

ДОМАШНЄ ЧИТАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

Актуальність проблеми дослідження визначається ростом значущості ефективного читання іншомовних професійних текстів в умовах модернізації вищої освіти та інформатизації суспільства. Процес формування іншомовної професійної компетентності у технічних університетах пов'язаний із низкою проблем. Одна з них – відсутність ефективних методик навчання читання іншомовних професійних текстів.

У статті мова йде про домашнє читання як важливий аспект дисципліни «Іноземна мова». Домашнє читання розглядається як форма організації самостійної позааудиторної навчальної роботи, коли студент читає рекомендований або самостійно відібраний текст вдома з метою отримання змістовної інформації й подальшої її передачі. Визначено освітню, розвивальну, навчальну функції домашнього читання. Представлено основні фактори відбору текстового матеріалу: професійна орієнтація; ступінь складності та рівень підготовки студентів; новизна й актуальність інформації; автентичність; структура та зміст.

Доведено, що регулярне читання додаткових текстів за спеціальністю та художніх творів відповідної тематики іноземною мовою є одним з важливих завдань навчання у технічному виші на сучасному етапі. Домашнє читання дозволяє більш якісно засвоїти академічні знання; формує загальнонавчальні компетентності, що створює підґрунтя для ефективного використання іноземної мови для спілкування у професійній та науковій діяльності.

Запропоновані методичні прийоми організації домашнього читання спрямовані на розвиток умінь професійно орієнтованого іншомовного читання до рівня іншомовної професійно-комунікативної компетенції.

Результатом використання запропонованого комплексу вправ і завдань є уміння, що необхідні випускникам технічних університетів для розв'язання професійних задач, у яких часто доводиться критично оцінювати конкретну інформацію з великого обсягу даних, аналізувати її для використання у своїй професійній діяльності.

Ключові слова: навчання читанню, домашнє читання, іноземна мова, заклади вищої технічної освіти.

Natalia STETSENKO,
orcid.org/0000-0001-7465-0426

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Translation and Foreign Languages
Kherson National Technical University
(Kherson, Ukraine) NataStetsenko@ukr.net*

HOME READING AS A MEANS OF FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE PROFESSIONAL AND COMMUNICATION COMPETENCE OF TECHNICAL UNIVERSITIES' STUDENTS

The relevance of the presented research is determined by a large enhancement of efficient reading some foreign field-specific texts at the time of modernization a higher education system and society technologization. The process of developing a range of skills in foreign language competence at technical universities faces some issues. One of them is a lack of efficient educational methodologies in foreign language reading.

The article looks at reading skills as one of the main aspects of teaching a student a subject "Foreign Language". Home reading is considered therefore as a tool for integration in some extracurricular education. Its purpose is to provide students with some recommended literature for extra reading or to engage them to choose some texts on their own, work it through and share their opinion with others.

The study represents an educational, developmental, and teaching function of home reading. The author reveals some grounding aspects in choosing reading material, they incorporate an educational purpose of the text, a level of foreign language competence and a level of student's competence as well as the novelty and relevance of information in a text, uniqueness of the text, its structure, and content.

The article proclaims that regular home reading assignments which comply with some specific educational topics that students learn during their study are important practices for teaching a foreign language at a technical university. The home reading allows students to understand some new topics more efficiently, build their general competencies that help them to use a foreign language fluently in various academic fields.

The study offers some methodological tools for organizing a home reading process to develop professional academic skills in foreign language reading and to build some professionally-oriented language competencies.

By incorporating some extra home reading assignments into teaching, a lecturer can develop a thorough language competence in students who study at technical universities. Alongside their ability to critical thinking, they establish a rigorous language proficiency in areas where language competence is crucial for further advancement. Students can learn how to analyze and systematize some read information from the home reading and logically convey their thoughts to others.

Key words: *teaching reading at a technical university, home reading, foreign language, institutions of higher technical educations.*

Постановка проблеми. Соціально-економічні перетворення та євроінтеграційні процеси, що відбуваються у сучасній Україні, передбачають необхідність удосконалення системи вищої професійної освіти з урахуванням потреб підготовки висококваліфікованих фахівців, які не лише володіють професійними знаннями певної галузі, а й мають достатньо високий рівень іноземної підготовки.

У зв'язку з цим актуальним є завдання формування компетентності у читанні професійно спрямованої літератури іноземною мовою.

Читання особливо важливе для вищої школи, оскільки компетентним спеціалістом вважається той, хто здатен продуктивно засвоювати інформацію, перетворювати її на особистісне знання й активно використовувати для розв'язання різноманітних завдань у професійній діяльності.

Однак, реалії сьогодення, пов'язані з широким використанням сучасних інформаційних технологій, комп'ютерів (особливо під час комп'ютерних ігор), призводить до фрагментарності, поверховості сприйняття інформації, обмеженості лексичного запасу студентів. А це, у свою чергу, впливає на їх здатність продуктивно осмислювати великі за обсягом тексти під час навчальної діяльності.

Читання іноземною мовою займає особливе місце серед інших видів мовленнєвої діяльності за поширенням, доступністю та важливістю. Вважається, що сформоване у студентів уміння читати – найбільш стійке і довготривале, на відміну від інших видів мовленнєвої діяльності. За результатами досліджень А. Johns читання розглядалося як найважливіше з чотирьох умінь, слухання було другим за важливістю, письмо – третім і останнім йшло говоріння (Фоломкина, 2005: 225). Якщо в усному мовленні продуктивні уміння тих, хто навчається, без практики незабаром втрачаються, то здатність розуміти текст зберігається довго. Крім того, писемні тексти англійською мовою легко доступні, що дозволяє розвивати уміння читати іноземною мовою і після навчання у виші, незалежно від різних життєвих обставин молодого фахівця (Барабанова, 2005 : 315).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До проблеми навчання читанню іноземних професійних текстів зверталось багато дослідників. Зокрема, зміст та завдання навчання читання розкрито у роботах Г.Барабанова, З. Кличнікова, Б. Лапідус, Г. Рогова, Т. Серова, С. Фоломкиної; питання відбору текстів для навчання проаналізовано у публікаціях О.Гончарова, Н. Євлухіної, А. Миролубова, Л. Смелякової, С. Шевченка. Методику навчання читання публіцистичних текстів відображено у наукових розвідках О. Бирюк, а художніх текстів – Т. Вдовіної.

Однак, використання такої форми навчання як “домашнє читання” в іноземній підготовці студентів технічних вишів не знайшло достатнього висвітлення у науково-методичній літературі.

Мета статті – розкрити роль домашнього читання як засобу формування іноземної комунікативної компетентності студентів технічних університетів.

Виклад основного матеріалу. У процесі навчання іноземної мови велике значення надається такому аспекту як читання, що складає майже 50% мовленнєвої діяльності, оскільки є найдоступнішим каналом отримання інформації у друкованому та електронному вигляді. Метою курсу іноземної мови у технічному університеті є підвищення рівня володіння іноземною мовою; розвиток комунікативної компетенції, достатньої для розв'язання соціально-комунікативних завдань у різних сферах діяльності, у тому числі професійній і науковій. Однак, не велика кількість годин, що надається для вивчення іноземної мови та традиційна практика організації навчальних занять, що включає переклад нових лексичних одиниць, повторення граматичних правил, читання текстів з подальшим перекладом, відповіді на питання за змістом прочитаного, дуже часто не потребують навіть глибокого осмислення інформації (Стеценко, 2018: 86). Крім того, робота з текстами професійного спрямування часто ускладнюється тим, що студенти, об'єднані в одну групу, мають різні рівні іноземної підготовки. Це часто унеможливає одночасне рівномірне навчання студентів. Тому виникає потреба у раціональному поєднанні

аудиторної та позааудиторної роботи у вивченні іноземної мови, що дозволить створити кожному студенту власну траєкторію розвитку з урахуванням можливостей і потреб. На нашу думку, таким способом роботи може бути домашнє читання.

У своєму дослідженні ми виходимо із визначення домашнього читання як форми організації самостійної позааудиторної навчальної роботи, коли студент читає рекомендований або самостійно відібраний текст вдома з метою отримання змістовної інформації й подальшої її передачі. Контроль домашнього читання здійснюється на занятті або у позааудиторний час (Азимов, 2009: 239).

Основні функції домашнього читання полягають у наступному:

– розвиток комунікативних умінь читання як особливого виду людської діяльності й одного з видів мовленнєвої діяльності;

– формування умінь так званого “інтелектуального й комунікативного читання”, що передбачає інтерпретацію прочитаного, співвіднесення змісту твору із власним досвідом та уміння висловити своє розуміння проблем (Константинова, 2013 : 226).

Н. Селиванова виокремлює освітню, розвивальну, навчальну функції домашнього читання (Селиванова, 2004 : 25).

Освітня функція – культуротворча, що забезпечує зберігання, передачу й розвиток загальноосвітньої культури особистості засобами літературно-художнього компоненту, що надає доступ до іншої національної культури. **Розвивальна функція** – формує самостійне естетичне ставлення до оточуючого світу, критичне, творче мислення у процесі знайомства з творами зарубіжної літератури. **Навчальна функція** – формує уміння так званого “інтелектуального й комунікативного читання”, співвіднесення змісту твору із своїм власним досвідом й уміння аргументовано викласти своє розуміння проблем, що піднімаються у творі.

Для домашнього читання у технічних університетах можуть використовуватися як художні твори, так і професійна література, тобто тексти, що містять професійно-орієнтовану інформацію. Це можуть бути різні розповіді, статті, документи та ін., що надають певні відомості про оточуючий світ, інформацію для роздумів, слугують підвищенню рівня професійної та іншомовної грамотності.

Дослідники проблеми організації домашнього читання Ю. Давиденко, Н.Коряковцева виділяють наступні фактори для відбору текстового матеріалу:

1. Професійна орієнтація текстів, що передбачає обов’язкове включення елементарних понять,

термінів, фактів, що стануть у нагоді студентам у їх професійній діяльності (Давиденко, 2017: 53).

2. Ступінь складності матеріалу та рівень підготовки студентів (Давиденко, 2017: 53). Оскільки студенти не завжди мають високий рівень володіння іноземною мовою, то на початковому етапі текст не має бути перевантаженим складними граматичними конструкціями та професійною лексикою. Цей фактор значно впливає на розуміння й переклад прочитаного. Тому при доборі текстів для домашнього читання слід рухатися від простого до складного й враховувати принцип доступності.

3. Новизна та актуальність інформації. Такий підхід буде стимулювати студентів до читання текстів (Коряковцева, 2002: 176).

4. Автентичність текстів. Текст має бути продуктом мовленнєвої діяльності носіїв мови, а не адаптованим. Автентичність створює та показує реальне використання різних конструкцій і наближає студентів до розуміння іншомовної культури. Використання автентичних текстів за спеціальністю надає студентам можливість порівняти інформацію з матеріалом, що вивчався на заняттях з основних предметів рідною мовою. Таким чином реалізується принцип професійної спрямованості викладання дисципліни (Писарева, 1976: 15).

5. Структура та зміст тексту. Тексти мають бути структуровані так, щоб наступні тексти та вправи опирались на попередні, повторювали й розвивали раніше вивчений матеріал з метою формування, закріплення й удосконалення мовленнєвих умінь та навичок.

Організація домашнього читання має базуватися на принципах особистісно-орієнтованого та особистісно-діяльнісного підходів до навчання іноземної мови; спрямоване на формування у студентів комплексу академічних навичок читання у процесі самостійної підготовки й контролю викладача. Такий підхід дає можливість опанувати професійною термінологією й спеціальною лексикою; удосконалити знання з граматики; сформувати уміння логічно й послідовно формулювати думки іноземною мовою.

Поетапне оволодіння навичками читання іншомовного тексту може відбуватися за принципом – від простих завдань до більш складних.

На передтекстовому етапі формуються, перш за все, прогностичні уміння: організовується робота із заголовком та ключовими словами. Студенти висловлюють припущення про тему статті й пропонують свій погляд на структуру тексту, спираючись на ключові слова. Таке завдання дозволяє творчо підійти до запропонованої теми й перевірити наскільки власні припущення співпадають з авторськими. Важливо при цьому вдало

підібрати тексти. Найбільше підійдуть наукові статті за напрямом підготовки студентів, у назвах яких є вказівка на предмет та об'єкт; конкретизуються методи або умови проведеного дослідження.

На першому етапі формується вміння розуміти граматичну структуру речення, читати смисловими групами, розуміти слова, що відображають зв'язок між елементами тексту, в результаті чого формується вміння самостійно долати мовленнєві труднощі у ході читання й навички змістового прогнозування.

На цьому етапі тексти можуть бути великими, але не складними з точки зору лексико-граматичного оформлення. Студенти читають текст без перекладу за період часу, що визначається викладачем. Перевіряється лише розуміння основної інформації. Перший етап готує читачів до вміння прогнозувати зміст тексту за назвою. Для цього студентам пропонуються такі види завдань: знайти еквіваленти англійських слів та виразів; виписати ключові слова й словосполучення; підібрати синоніми/антоніми до слова; записати вихідні дані тексту; висловити припущення щодо змісту тексту, виходячи з його назви; підтвердити чи спростувати припущення після читання тексту.

На наступному етапі відбувається смисловий аналіз тексту. Основне завдання етапу – поділ тексту на смислові частини, пошук головної інформації кожної смислової частини тексту. На цьому етапі рекомендується виконувати такі вправи: обрати основне речення відповідно до змісту тексту; перекласти окремі словосполучення; перекласти речення, з урахуванням їх граматичної структури; підібрати речення українською мовою, що ідентичне англійському; завершити речення відповідно до змісту тексту; визначити абзац, що є узагальнюючим; розділити текст на логічні частини; підібрати назви до кожної частини та виділити головні речення; скласти план переказу; зробити висновки; підтвердити чи спростувати власне припущення про зміст тексту.

Мета третього етапу – сформувати вміння аналізувати понятійний апарат та засвоїти відповідну професійну термінологію.

Основне завдання – підготовка до самостійного висловлювання за темою, визначення композиційної структури тексту, формування навичок реферування, анотування. Для цього можна запропонувати такі навчальні завдання: знайти в абзацах тексту факти, що доповнюють тематику інших абзаців; доповнити зміст речень; використовуючи власні міркування, дати відповіді на запитання; скласти коротке повідомлення за прочитаним текстом; скласти план відповідно до логічної структури тексту; підготувати виступ за темою; виділити у тексті вступ, основну частину, підсумок; написати анотацію; підготувати проблемні питання для обговорення; підготувати

переказ або розповідь, використовуючи ключові слова, вислови з тексту.

Четвертий етап спрямований на підготовку професійного висловлювання з використанням системи мовленнєвих засобів, що задіяні у процесі наукової комунікації. На цьому етапі виконуються наступні навчальні завдання: коротко викласти зміст тексту за схемою: заголовок, основна ідея; висновки автора; узагальнити зміст абзаців, представити кожен абзац одним реченням; знайти речення, що є висновками з кожного абзацу; виділити в тексті речення, що можна включити в реферат; підготувати реферат за прочитаним текстом; написати анотацію з використанням відповідних кліше; представити результати у вигляді доповіді на конференцію тощо (Попова, 2018: 32).

Для організації домашнього читання можна запропонувати статті сучасних англомовних журналів, що містять актуальну й цікаву з професійної точки зору інформацію та допоможуть у вдосконаленні знань з технічної англійської мови.

Наприклад, Wired, що друкується видавничим домом Conde Nast. Журнал містить статті про новітні технології, сучасні й майбутні тенденції технологічного розвитку та їх вплив на культуру, економіку й політику. На сайті журналу можна обрати матеріал для читання, що цікавить студентів певного напрямку підготовки й пов'язаний з їх майбутньою професійною діяльністю.

Mashable – це цифровий засіб інформації, що пише про бізнес, культуру, соціальні проблеми. У розділі “Tech” можна знайти останні новини та цікаві матеріали про відомі технологічні тренди. Крім того, матеріал для читання можна доповнити відеороликами з теми, що дасть можливість не лише прочитати, а й почути інформацію та розвивати навички аудіювання.

На нашу думку, використання англомовних інтернет-засобів масової інформації з метою організації домашнього читання студентів технічних університетів може стати предметом окремого дослідження.

Таким чином, можемо зробити наступні **висновки** про важливість використання домашнього читання в опануванні іноземної мови студентами технічних університетів.

Регулярне читання додаткових текстів за спеціальністю та художніх творів відповідної тематики іноземною мовою є одним із важливих завдань навчання у технічному виші на сучасному етапі. Домашнє читання дозволяє якісно засвоїти академічні знання; формує загальнонавчальні компетентності, що створює підґрунтя для ефективного використання іноземної мови для спілкування у професійній та науковій діяльності.

Запропоновані методичні прийоми організації домашнього читання спрямовані на розвиток умінь професійно орієнтованого іншомовного

читання до рівня іншомовної професійно-комунікативної компетенції.

Результатом використання запропонованого комплексу вправ і завдань є уміння, що необхідні випускникам технічних університетів для

розв'язання професійних задач, у яких часто доводиться критично оцінювати конкретну інформацію з великого обсягу даних, аналізувати її для використання у своїй професійній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азимов Э.Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). М. : ИКАР, 2009. 239 с.
2. Барабанова Г. В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання у немовному ВНЗ : монографія. Київ, 2005. 315 с.
3. Давиденко Ю. Обучение автономному чтению на иностранном языке в техническом вузе. *Труды БГТУ*, 2017, Серия 4, № 1. С. 52–57.
4. Константинова Н.А. Домашнее чтение как одна из форм самостоятельной работы студентов при изучении немецкого языка. *Вестник КемГУ*, 2013, № 2(54), Т. 2. С. 224–227.
5. Коряковцева Н.Ф. Современная методика организации самостоятельной работы изучающих иностранный язык : пособие для учителей. М., 2002. 176 с.
6. Писарева Л.Н. Методика обучения чтению на первом курсе технического вуза (Требования к текстам) : автореф. дис. ... канд. пед. наук. М., 1976. С. 15–17.
7. Попова Т.В. Академическое чтение как средство формирования коммуникативной компетенции студентов. *Azimuth of Scientific Research: Pedagogy and Psychology*. 2018. Т. 7. № 3(24). С. 32.
8. Селиванова Н.А. Домашнее чтение – важный компонент содержания обучения иностранным языкам на неязыковых факультетах. Иностранные языки и инновационные технологии в образовательном пространстве технического вуза . 2004. № 4. С. 21–26.
9. Стеценко Н.М. Формування читацької компетентності студентів технічних вишів у процесі навчання іноземної мови. *Педагогічні науки*, 2018. Вип. 81, Т. 1. С. 84–88.
10. Фоломкина С.К. Обучение чтению на иностранном языке в неязыковом вузе. М., 2005. 225 с.
11. *Johns A. Text, role and context. Developing academic literacies*. NY : Cambridge University Press, 1997. 171 p.

REFERENCES

1. Azimov E.G. Novyy slovar' metodicheskikh terminov i ponyatiy (teoriya i praktika obucheniya yazykam. [A new dictionary of methodological terms and concepts (theory and practice of teaching languages)]. M., 2009. 239 s. [in Russian].
2. Barabanova G.V. Metodyka navchannya profesiyno-oriyentovanoho chytannya u nemovnomu VNZ : Monografiya [Methodology for teaching professionally-oriented reading in not linguistic university : Monograph]. Kyiv, 2005. 315 s. [in Ukrainian].
3. Davydenko U. Obucheniye avtonomnomu chteniyu na inostrannom yazyke v tekhnicheskome vuze. [Teaching autonomous reading in a foreign language at a technical university. Papers of BTU]. *Trudy BGU*, 2017, seriya 4, № 1, S. 52–57. 2017, issue 4. № 1. P. 52–57. [In Russian].
4. Konstantinova N.A. Domashneye chteniye kak odna iz form samostoyatel'noy raboty studentov pri izuchenii nemetskogo yazyka [Home reading as one of the forms of independent work of students in the study of the German language]. *Vestnik KemGu*, 2–13, № 2(54) T. 2. S. 224–227. [In Russian]
5. Koryakovceva N.F. Sovremennaya metodika organizatsii samostoyatel'noy raboty izuchayushchikh inostrannyi yazyk: posobiye dlya uchiteley. [Modern methods of organizing independent work of students of a foreign language: a guide for teachers] M., 2002. 176 s. [In Russian]
6. Pisareva L.N. Metodika obucheniya chteniyu na pervom kurse tekhnicheskogo vuza (Trebvaniya k tekstam). [Methods of teaching reading in the first year of a technical university (Requirements for texts). abstract of dissertation... candidate of ped.sciences.] M., 1976. S. 15–17. [In Russian]
7. Popova T.V. Akademicheskoye chteniye kak sredstvo formirovaniya kommunikativnoy kompetentsii studentov. [Academic reading as a means of forming the communicative competence of students]. *Azimuth of Scientific Research: Pedagogy and Psychology*. 2018. V. 7. No. 3 (24). S. 32. [In Russian].
8. Selivanova N.A. Domashneye chteniye – vazhnyy komponent soderzhaniya obucheniya inostrannym yazykam na neyazykovykh fakul'tetakh. Inostrannyye yazyki i innovatsionnyye tekhnologii v obrazovatel'nom prostranstve tekhnicheskogo vuza. [Home reading is an important component of the content of teaching foreign languages at non-linguistic faculties. *Foreign languages and innovative technologies in the educational space of a technical university*. 2004. № 4. S. 21–26. [In Russian].
9. Stetsenko N.M. Formuvannya chytatskoyi kompetentnosti studentiv tekhnichnykh vyshiv u protsesi navchannya inozemnoyi movy. *Pedahohichni nauky*, 2018. Vyp. 81, T. 1. С. 84–88. [Formation of reading competence of students of technical universities in the process of learning a foreign language]. *Pedagogical Sciences*, 2018. Issue. 81, Vol. 1. С. 84–88. [In Ukrainian].
10. Folomkina S.K. Obucheniye chteniyu na inostrannom yazyke v neyazykovom vuze. M., 2005. 225 s. [In Russian].
11. *Johns A. Text, role and context. Developing academic literacies*. NY : Cambridge University Press, 1997. 171 p.